

Filosofie a vědeckost

Filosofie umožnila zrod věd, ba víc, dala jim základ a hybnost, uvedla je v život. Ale mezi filosofií a vědami je od té doby nutně jistá distance a také jisté napětí. Všechny vědy se původně vydělovaly z filosofie tak, že se soustředily na určitou složku světa, a že v důsledku toho vlastně ztratily svou kompetenci zabývat se světem jako celkem. Pozitivním výsledkem této ztráty skutečnosti vcelku je získání daleko pevnějšího a jistějšího poznání vymezené části skutečnosti. Vědy si postupně rozdělily sféry své odborné kompetence, ale nikdy se nepřestaly v některých momentech opírat o nějaké filosofické základy. Protože však samy nebyly a nemohly být odborně kompetentní, pokud jde o tyto filosofické základy, dávají přednost starším, prověřeným přístupům a pozicím (samozřejmě pokud nejsou nuceny k nějakým radikálním změnám přímo v rámci svého oboru – tak tomu v posledních desetiletích, vlastně téměř v posledním staletí, je např. v teoretické fyzice). Obrovský vzrůst autority, provázející zejména přírodní vědy od počátku nové doby, způsobil něco, co vlastně vědě a vědeckosti odporuje, totiž vznik, rozšíření a zakořenění čehosi jako „víry ve vědu“. To vedlo řadu myslitelů, orientovaných převážně filosoficky, ale majících obrovský respekt k vědám, k vytyčení programů jakéhosi „zvědečtění“ filosofie. Jen na ukázkou či připomínku můžeme uvést třeba Hegela, který v předmluvě k Fenomenologii ducha vyhlašuje program „pozvednutí filosofie na vědu“ (die Erhebung der Philosophie zur Wissenschaft), protože pravou tvářnost nalézá pravda pouze ve vědecké soustavě, vědeckém systému. Později chce Husserl z filosofie udělat „přísnou vědu“ (Philosophie als strenge Wissenschaft). Těmto snahám je možno rozumět, ale nelze s nimi souhlasit. Nepochybně si musí filosofie počínat velmi obezřetně, musí pracovat přesně a přísně atd., ale u toho nesmí zůstat. Masaryk říkal kdysi, že ve vědách je metoda všechno. Možná ani ve vědách to zcela neplatí, ale rozhodně to neplatí a nesmí platit ve filosofii. Filosofie musí být pánem (paní) nade všemi svými metodami, tak také nad kritickými reflexemi a také nade všemi svými východisky. Filosofii jde vposledu o pravdu; pokud to je nezbytné a v zájmu Pravdy, musí být opravdová filosofie ochotna se vzdát i svých nejoblíbenějších metod – anebo je aspoň revidovat. A to je něco, co si jen velmi těžko může dovolit nějaká věda.

(Písek, 030702-2.)